

נר לשולחן שבת

פרשת וישלח

גליון 723 תשפ"א

לע"נ הרב רבי
שמואל דב רוזנברג
בן רבי אברהם יהודה זצ"ל
נלב"ע י"ד כסלו

העד השיב: "במטבעות של חמש פנגו". עם שמיעת תשובה זו השתנו פניו של השופט... הוא התבונן בחבריו השופטים וראה כי הם החווירו, חמש פנגו הינו מטבע נחושת גס וגדול. השופט חזר ושאל את העד - אם הוא בטוח שכך היה המעשה. ושוב ענה העד בחיוב: "כן, כך ראיתי!"

באולם פרץ צחוק אדיר ששטף את האולם כולו מקצה לקצה... מאות הנוכחים הבינו מיד כי היתה כאן עלילה שפלה, שהרי סכום כה רב של מאות אלפי פנגו, לא יספיקו להכילו אפילו עשרות רגלי עץ, וכיצד הצליחו לעשות זאת ברגל אחת?! כך התבטלו להם האישומים, והאסירים יצאו לחופשי.

רבי זכריה עצמו עבר להתגורר בעיירה סמוכה, כי ידע שאותם רשעים ששבעו חרפה ובוז בבית המשפט, לא ינוחו ולא ירגעו, ויחפשו בכל דרך להתנקם בו.

("ראשי גולת אריאל")

שאלה לחידוד:

אליפז לקח את כל כספו של יעקב, כדי לעשותו עני - "מת". שנים תמהתי, איך הוא השאיר ליעקב את המקל, הרי זה לא סתם מקל, זה היה מטהו של אדם הראשון, מטה ששווה הון עתק? במה הוא שונה מבגדיו של אדם הראשון, שאביו עשו הרג את נמרוד כדי להשיגם?

ניתן לתרץ שיש הבדל גדול בין המטה לבגד. בגדי אדם הראשון פעלו את פעולתם תמיד, כל מי שלבש אותם קיבל יכולות וכוחות עצומים, אבל המטה פעל רק ליחידי סגולה, מי שראויים לו, כפי שהיה אצל יתרו שנטל את המטה מפרעה ונטעו בחצרו ואיש לא יכל לעוקרו לבד ממשה רבינו.

("נר לשולחן שבת")

פרשת וישלח - פרשת הנהגת הגלות! (רבי יהודה הנשיא, ב"ר רמב"ן, מהר"ל)

ריש גלותא - ועד ארבע ארצות - בתי דין - רבנות

בכל ימי הגלות עם ישראל היה מלכות בתוך מלכות, בפולין ומרוקו, בטורקיה וגרמניה, קיבלנו רשות מן הממשלה להתנהג על פי דיני והלכות ישראל, הן בדיני אישות, אפילו בדיני חושן משפט. דבר שלא ראינו אצל שאר העמים שהיו תחת שלטון זר. הרי זה דבר שלא יאמן, נשאלת השאלה, איך זכינו לזה!?

תשובה: מפני שעם ישראל קיבל על עצמו את הגלות ברצון, ביטלו רצונם מפני רצון הקב"ה. אם זה רצונו בזה מאיזה סיבה שהיא ביטלו דעתם. על ידי זה זכו שתהיה להם ממשלה בפני עצמם, כי כן הוא המידה, המקטין ומבטל עצמו לה' נהיה מושל!

קמנתי!

"ויאבק איש עמו - מלאך - שרו של עשו"

כתב הרמב"ם באיגרתו: 'לעולם תהיה מן המנוצחין ולא מן המנוצחין!'

הגה"ח רבי שלמה טלינגטור ביאר מאמר זה: "לתענוג ולכבוד יחשב לאדם אם הצליח לנצח את חברו - אך אם ניצחת את חברך, הרי ניצחת בשר ודם, ומה הרבותא בדבר? אבל אם כבשת את יצר הניצוח, הרי ניצחת מלאך ולנצח מלאך - זו רבותא!"

("בסופה ובסערה" עמ' צ"ג - רבי שלמה טלינגטור היה תלמידו של ה"תהלה לדוד", מגדולי חסידיו רוזין-בויאן וחמיו של הגאון רבי שמואל וינטרויב, ראש ישיבת נובהרדוק בפניסק)

"כי במקלי עברתי את הירדן". (ל"ב י"א)

מה היה כוחו של אותו מקל?

המקל של יעקב אבינו היה חלול, יעקב היה ממלאו בשמן, כדי שיהיה לו לאור בלילות, ללמוד תורה. השמן והמקל-המטה הללו חוללו פלאי פלאות לדורות.

("פענח רוא" ועיין "למכסה עתיק")

רבה האחרון של קהילת נדי אראסי שבהונגריה לפני השואה, היה הגאון רבי זכריה הלוי פלק, חתנו של הגאון רבי יצחק לורנץ. במשך כל שנות כהונתו הרבנית התייחסו אליו אנשי השלטון המקומי האנטישמים בעין רעה ונטרו לו שנאה כבושה.

בשנת תרצ"ט, כאשר המפלגה ההונגרית הנאצית הרימה ראש, הוציא מפקד המחוז את רצונו לפועל. הוא שכר עדי שקר אשר העידו כי רבי זכריה, בשיתוף ראשי הקהל אסף מאות אלפי פנגו, ובאמצעות שליח הבריח את הכסף אל מעבר לגבול, שם נמסרו לאויבי המשטר. אשמה זו היתה חמורה ביותר, והרב היה צפוי לעונש כבד.

כאשר ישב הרב בסוכה יחד עם ראשי הקהילה, התפרצו אנשי המשטרה ועצרום.

אחיו שהיו אף הם רבנים ידועים ניסו בכל דרך לשחררם, אך ללא הועיל. אחיינו רבי שלמה לורנץ שהיה אז צעיר לימים, נכנס לעובי הקורה, שכר עבורם את אחד מעורכי הדין הגדולים בהונגריה, והצליח להעביר להם אוכל כשר לתוך הכלא.

אך היה נראה שכלו כל הקיצים, השופטים אכולי השנאה כלפי היהודים בכלל וכלפי הרבנים בפרט הכינו פסק דין חמור מאד.

אך עצת ה' היא תקום!

ביום גזר הדין התאספו באולם המשפט ציבור גדול. עדי השקר מסרו את עדותם. וכאשר נשאלו - כיצד ובאיזו דרך הצליח הרב להבריח סכום עצום שכזה אל מעבר לגבול, השיב העד כי הרב הסתיר את הכסף ברגל העץ של היהודי יוסף, אחד מתושבי העיירה, וכך עבר עם הכסף את הגבול.

והנה לפתע ומבלי משים פלט השופט הראשי שאלה נוספת: "מאיזה מטבעות היה הכסף?"

"לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל". (ל"ב כ"ט ועיין ל"ה י')

בכתבי בעל התניא כתוב כי בימי החול נקרא 'יעקב' ובשבת נקרא 'ישראל', לכך במוצאי שבת אומרים 'אל תירא עבדי יעקב'. ("תורת יחיאל" - מהגאון רבי יחיאל שלזינגר אביו של הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר, בעל "לב העברי" - בכרך על ספר בראשית יש תמ"ח עמודים!)

מעשה שסיפר הרה"ג רבי דוד ז': "הבן הראשון שלנו שמו 'אברהם צבי', השני שמו 'יצחק'. כשנולד הבן השלישי רציתי להמשיך בדרך זו, לקרוא לו 'יעקב ישראל' על שם רבינו הסטייפלר, וכך יהיו לנו ילדים בשם שלושת האבות. אלא ששמעתי שמועה שלא קוראים במשפחה אחת על שם האבות והאמהות... נכנסתי אל בית מרן הגאון רבי חיים קניבסקי ושאלתי על זה. אמר לי רבינו: "נכון, אין לקרוא בבית אחד על שם שלושת האבות וארבעת האמהות!"

והמשיך תשובתו: 'יעקב ישראל' הם שמותיו של יעקב אבינו, אכן אם היית קורא למשל 'יעקב משה' זה היה בסדר, אבל יעקב וישראל אלו שמותיו של יעקב אבינו."

בדרכי החוזה הבנתי כי שאלתי לא היתה מדוייקת. חזרתי אל רבי חיים וצינתי כי לבני הראשון קוראים 'אברהם צבי', לא אברהם לבד. אמר רבינו: "אם כך הוא לא אברהם, ממילא אתה יכול לקרוא לתינוק הנולד יעקב ישראל". ("נר לשולחן שבת")

ובאותו ענין - המשך והוספות לחשבון השמות בעלי שתי אותיות בספר בראשית: שת - נח - שם - חם - מש - חת - דן - גד - ער!

יש להוסיף לרשימה את שמו הנוסף של יעקב בפרשת השבוע: 'אל' - בפסוק 'ויקרא לו אל אלקי ישראל', שהקדוש ברוך הוא קראו ליעקב אל.

עולה כי ארבע שמות יש ליעקב: יעקב - ישראל - ישורון - אל!

בתנ"ך כתבנו את השמות: נר. רם. בן. חן. (גד הנביא וער נכד יהודה). והאירוני להוסיף את השם 'סף', מבני ערפה. (שמואל ב' כ"א י"ח)

בין שמונה שמותיו של חזקיהו נמצאו השמות אבי 'עד', 'שר' שלום וכן חוזר השם 'אל' כפי שמצינו אצל יעקב. (ישעיהו ט' ה' סנהדרין צד.)

"הנה העלמה הרה ... וקראת שמו עמנו אל". (ישעיהו ז' י"ד עיי"ש מיתה) פליגי בזה ספרי אם זו מילה אחת או שתיים. ("מנחת ש" ונס' סופרים ד')

באיגרת תימן כתב הרמב"ם: "וזה שקראו 'אל', הוא על דרך ההפלגה, להודיע שגדולתו מעולה ממעלת כל אדם!" ("ד"ה אבל)

פרשת וישלח היא פרשת דינה - 'אל' פסוקים מספרים במעשה דינה

נשאל מרן שר התורה על ידי אב שנולדה לו בת, האם יש ענין לקרוא על שם מן הפרשה, ובפרשה שלנו יש רק את השם דינה. השיבו רבי חיים, שיש נוהגים לתת שם מהפרשה - על פי דברי ה"לקט יושר" שכתב שיתנו שם לתינוק מענייני היום טוב. ובכלל, דינה הוא שם טוב מאד. ("כל משאלות" פר' ויצא)

כל מעשה דינה רמז על ישראל: כשם שנלקחה בבית גוי באונס וכשהוציאה היכו את כל אנשי העיר. אף האומות הגלו את ישראל ואנסו, וכשיגאלם, הקב"ה יכה את כל האומות. הרי דינה סימן על ישראל: דינה שעשה לה הקב"ה דין, כך יעשה לישראל, כי ידין ה' עמו! (רמזו ר"י עה"ת הובא ב"תורה שלמה" ל"ד ס"ק ס')

מפני מה קראו שמה דינה? כי מדינא חייבת להיות בת, כדי שיעקב יקיים מצות פריה ורביה כהלכה, חייב היה מצד הדין להיות לו בת!

ולכאורה, הלא יעקב אבינו קיים כבר מצות פריה ורביה בלידתו של ראובן, שנולדה תאומתו עמו? אלא שהדבר נתון במחלוקת.

בשבועים נפש ירדו מצרימה - בעא מיניה אבא חליפא ... בכללן אתה מוצא שבועים, בפרטן אתה מוצא שבועים חסר אחד? אמר ליה, תאומה היתה עם דינה. רבותינו דרשו, עם כל שבט נולדה תאומה, ועם בנימין נולדה תאומה יתירה. (ב"ב קכג.)

דרשה זו שעם כל שבט נולדה תאומה נאמרה מפי סרדיוט...

היתכן?!

וזה סיפור המעשה: שני תלמידים של רבי יהושע בשעת השמד שינו בגדיהם לבגדי גויים, כדי שלא יכירו שהם יהודים. פגע בהם סרדיוט, ממונה של המלך וזיהה שהם יהודים.

אמר להם: 'אם אתם בניה של תורה - אם אתם באמת דבוקים בתורה, תמסרו נפשכם עליה ואל תשנו בגדיכם, ואם אין אתם בניה, למה כאשר אנו רוצים להעבירכם על הדת אתם נהרגים עליה, מוסרים אתם נפשכם?!'

השיבוהו: 'בניה אנו ועליה אנו נהרגים, אלא שאין טעם סתם אדם לאבד עצמו לדעת, כמה שאפשר עדיף להתנכר.'

אמר להם: 'שלוש שאלות אני שואל אתכם, אם תשיבו לי, טוב, ואם לאו, אני משמד אתכם... מה זה שנאמר "ויהי בהקשונה ללדת ... אל תיראי כי גם זה לך בן". מה חידוש בדבר וכי אינה יודעת שהיא עומדת ללדת?!'

אמרו לו: 'כך מרגיעים את היולדת בדברים רכים, אומרים לה אל תפחד, בן זכר את יולדת, כדי להשיב את רוחה.'

אמר להם אותו סרדיוט: 'לא כך דרש רבי יהושע רבכם, אלא כל שבט נולדה תאומתו עמו ועם בנימין נולדה תאומה יתירה...' (ב"ר פרשת וישלח פ"ב ה')

"ויהי ב ... אל תיראי כי גם זה לך בן". (ל"ה י"ז)

סיפר הגה"ח רבי ברוך לזנובסקי מפאביניץ: אמי מורתי מרת מינדל, הגם שלא הכרתי אותה היטב כי נפטרה בהיותי ילד אחר לידת אחי הקטן, עם כל זה שמעתי מאבי ומאחי הגדול שהיתה צדקת גדולה, חכמה ומלומדת ובעלת צדקה להפליא.

פעם מצאה אותה חברתה בשוק ביום הקור עם משא חבילת עצים על שכמה שהיתה מביאה לעניים. שאלה אותה חברתה: 'איך אינך בושה לשאת עצים בשוק?!' שהרי היתה גבירה כבודה, קניות רגילות לעצמה ולביתה לא היתה עושה, אלא משרתות הבית היו עושות זאת.

ענתה לה בצדקותה: "הנני מורסת בזה נוצות עבורי, שיהיה לי נוח לשכב בקבר!"

כשנפטרה, אבי מורי נשאר עם שמונה ילדים, ביניהם קטנים. שמו של אחי הרבני 'מנדל' הוא על שם אמי מורתי, כי ברית המילה שלו היתה לאחר פטירתה! (הקדמה לספר "שעשועי רעיוני")

השם שהביא לרפואה

הג"ר בן ציון וובר נשא לאישה את מרת יוכבד, בתו של רבי דב פרנקל תאומים, אב"ד צ'שינוב, נכדו של הגאון ה"ברוך טעם". שמחת התנאים שלהם היתה בבית השדכן, הדוד הזקן של הכלה, הגאון ה"דברי חיים" מצאנז, והוא זה שכתב את שטר התנאים ובתוך התנאים כתב מבלי לשאול איש שהחתונה תתקיים בעזרת ה' בירושלים עיר הקודש...

וכן היה, רבי בן ציון ויוכבד עלו בנפרד לארץ ישראל בשנת תרל"ה והחתונה התקיימה בירושלים מיד עם הגיעם. שמו בן ציון ניתן לו מרוב אהבתו וחייבתו של אביו, הרב מאדא לארץ ישראל.

לאחר נישואיה יוכבד חלתה מאד והיתה בין חיים למוות, בעלה ואביו מיהרו אל המהר"ל דיסקין, להזכירה לרפואה ולישועה.

המהר"ל דיסקין אמר להוסיף לה את השם 'חסא', בהזכירו את דברי הגרמא (פסחים לט). טעם אכילת חסא למרור: "מאי חסא, דחס רחמנא עילוון" - שהקב"ה חס עלינו והצילנו מיד מצרים - כלומר, שה' יחוס עליה וירפאה.

כאשר שבו לביתם כבר חל שיפור בבריאותה, ונתווספו לה שנות חיים רבות. היתה ידועה בירושלים כאשת חיל, מלאה בחכמה ויראת שמים ובקיאא במדרשי ואגדות חז"ל. ("עלי זכרון" מ')